de Bibliotheek Utrecht

Gemeente Utrecht
College van burgemeester en wethouders
Postbus 16200
3500 CE Utrecht

Datum: 2-3-2023
Betreft: Aanbieding rapport "Ontwikkelscenario's Bibliotheek Utrecht. Onderzoek naar de herijking van het vestigingennetwerk" van Andersson Elffers Felix (AEF)
Kenmerk: 23.03.057

Geacht college van burgemeester en wethouders,

Hierbij sturen wij u het rapport "Ontwikkelscenario's Bibliotheek Utrecht. Onderzoek naar de herijking van het vestigingennetwerk" van Andersson Elffers Felix (AEF).

Brede, toekomstbestendige bibliotheek
Onze dertien bibliotheken zijn een belangrijk onderdeel van de sociale infrastructuur in de stad. We hebben meer dan 87.000 leden, werden in 2022 meer dan 1,6 miljoen keer bezocht en zijn een trekpleister voor de stad. Bibliotheken zorgen ervoor dat mensen kunnen meedoen: ze dragen bij aan kansengelijkheid. En het zijn ontmoetingsplekken in de wijk. Kinderen komen er met hun ouders en grootouders, scholieren maken er huiswerk, volwassenen lezen een krantje, volgen een (taal)cursus, krijgen hulp als ze – digitale - problemen hebben. Soms komen mensen omdat ze een warme plek zoeken. De bibliotheken worden ook gebruikt door tientallen maatschappelijke en culturele partners in de stad. Kortom: het belang van de bibliotheek in de stad en de samenleving groeit. Niet voor niets zijn bibliotheken tijdens de coronacrisis aangemerkt als essentiële voorziening.

Het Rijk sluit aan op deze beweging en stelt per 2025 structurele middelen ter beschikking om de brede rol van bibliotheken te ondersteunen. De "Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen" (Wsob) wordt zodanig aangepast dat gemeenten een zorgplicht krijgen. In de kamerbrief "Een abonnement op de hele wereld. Versterken van het stelsel van openbare bibliotheken" (4 november 2022) schetst het kabinet zijn plannen voor een "toekomstgerichte bibliotheekvoorziening in elke gemeente".

Deze veranderende rol vraagt ook een veranderende bibliotheekorganisatie. Het heeft betekenis voor het programma dat we ontwikkelen, voor de dienstverlening die we bieden en de vaardigheden die we als organisatie in huis hebben. Om hierbij aan te blijven sluiten startten we in 2021 met het ontwikkelen van meerjarenbeleid: "Samen lezen, leren, leven".

Financieel tekort
Helaas bleek bij het begroten van het meerjarenplan - dat een vertaling is van het landelijke bibliotheekbeleid, de maatschappelijke opgaven in onze stad en bijbehorende bedrijfsvoering - dat er sprake is van een structureel financieel tekort. De Bibliotheek Utrecht heeft dit eind 2021 bij u gemeld en sindsdien zijn we samen in nauw en constructief overleg over een mogelijke oplossing.

Na het constateren van het tekort hebben we bezuinigd waar dit op korte termijn mogelijk was zonder onze dienstverlening voor de stad wezenlijk aan te tasten. Hierdoor bleef de financiële schade in 2022 beperkt. Daarnaast hebben we AEF de opdracht gegeven om verschillende scenario's voor onze huisvesting te maken. Dit omdat het vastgoed van de dertien vestigingen en bijbehorende kosten, waaronder personeel, de grootste kostenpost op de begroting van de Bibliotheek Utrecht vormt. Majeure bezuinigingen zullen daarom altijd effect hebben op onze huisvesting. In april 2022 leverde AEF hun rapport "Herijking huisvesting Bibliotheek Utrecht: Bezuinigen of ontwikkelen?" op.

Op basis van dit rapport van AEF heeft u besloten de Bibliotheek Utrecht in 2023 incidenteel € 1 mln extra subsidie te verstrekken. Daarvoor zijn wij u zeer erkentelijk.
Ook gaf u in de zomer van 2022 EY Consulting de opdracht om onderzoek te doen naar onze financiële positie. Parallel hieraan hebben wij AEF gevraagd om, voortbouwend op hun eerste rapport, verder uitgewerkte toekomstscenario's voor onze wijkbibliotheken op te stellen. Beide onderzoeken zijn eind 2022 afgerond; samen bieden ze de basis voor het te kiezen toekomstscenario voor de bibliotheek.

Na oplevering van het rapport door AEF hebben we dit met u gedeeld ten behoeve van bestuurlijk overleg. Bij deze bieden we het u ook formeel aan.
In het rapport van AEF zijn ook uitkomsten van onderzoeken van Labyrinth en Invisor verwerkt. Labyrinth haalde in verdiepende gesprekken bij wijkbewoners en samenwerkingspartners op hoe men kijkt naar en wat men verwacht van de bibliotheek. Invisor bracht met een data-analyse in kaart waar de doelgroepen wonen die wij bedienen met programma rondom onder andere geletterdheid en digitale vaardigheden. Indien gewenst kunnen we ook deze onderzoeken met u delen.

Inmiddels is duidelijk geworden dat het tekort van de Bibliotheek Utrecht oploopt tot € 1,9 mln in 2026. Het rapport van EY onderschrijft de onderbouwing hiervoor. Zonder ingrijpen of aanvullende subsidie realiseren we de komende jaren een negatief exploitatieresultaat, hetgeen de continuïteit van de bibliotheek in gevaar brengt.

Drie huisvestingsscenario's
Het onderzoek van AEF heeft geresulteerd in drie mogelijke huisvestingscenario's, die verschillen in de mate waarin prioriteit wordt gegeven aan bezuinigen en de mate waarin het mogelijk is de veranderende, meer brede rol van de bibliotheek verder te ontwikkelen.

Scenario 1 "Afschalen van aanwezigheid" laat zien wat nodig is wanneer de Bibliotheek Utrecht het tekort op middellange termijn zelf oplost: zes bibliotheken sluiten (Hoograven, Lunetten, Tuinwijk, Vleutendorp, Oog in Al en Waterwin), één verkleint (Zuilen) en één verandert in een uitleenpunt (De Meern). Bij een uitleenpunt kan een lid gereserveerde boeken ophalen en geleende terugbrengen. Er is geen collectie, noch activiteiten. De frictie-

en transitiekosten die dit scenario met zich meebrengt kan dBU niet financieren, waardoor bij dit scenario incidentele subsidie nodig is.

Scenario 2 "Maximaliseren van de impact" laat zien wat nodig is voor een toekomstbestendige bibliotheek die zich kan blijven ontwikkelen in onze groeiende stad en plek biedt aan een groeiend aantal maatschappelijk-educatieve partners dat via de bibliotheek de inwoners nog beter kan bereiken. In dit scenario sluit alleen bibliotheek Waterwin.

Bij scenario 3 "Tussenvariant" veranderen zes van de dertien vestigingen: twee locaties worden gesloten (Tuinwijk, Waterwin), één wordt gesloten of een uitleenpunt (Lunetten) en drie worden teruggebracht tot uitleenpunt (Oog in Al, Vleutendorp, De Meern).

De drie scenario's leiden tot de volgende structurele of incidentele tekorten:

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
Structureel tekort (jaarlijks)	€ 0	€ 2,2 miljoen	€ 1,1 miljoen
Incidenteel tekort (eenmalig)	€ 2,9 miljoen	€ 0	€ 0

Het structurele tekort bij scenario 2 en 3 betreft een jaarlijks gemiddelde. De eerste jaren vragen meer investeringen, hiervoor heeft de bibliotheek voorfinanciering nodig.

Onze inzet
In 2022 voerden we een structurele bezuiniging van circa € 2 ton door en realiseerden we een stijging van eigen inkomsten. Hier bovenop bezuinigen we vanaf 2023 structureel € 3 ton per jaar op onder meer marketing, programmering, collectie en innovatie. Deze bezuinigingen zijn verwerkt in de scenario's van AEF. Daarnaast blijven we inzetten op meer inkomsten, bijvoorbeeld door groeiende inkomsten uit zaalverhuur.
Bij verdergaande bezuinigingen kunnen we het uitvoeren van onze wettelijke taken en de kwaliteit van onze dienstverlening niet meer garanderen. Een grotere bijdrage aan het oplossen van het tekort kunnen we daarom alleen realiseren door het sluiten of minimaliseren van vestigingen.

Maar dit doen we liever niet. Het zal u niet verrassen dat scenario 2 "Maximaliseren van de impact" uit het rapport van AEF onze voorkeur heeft. Scenario 2 bestaat niet uit onbeperkt dromen. Het is een realistisch opgebouwd scenario dat de kans biedt om de ambities van u, het Rijk en ons te verwezenlijken en tegelijkertijd de Bibliotheek Utrecht financieel gezond te houden. Een bibliotheek voor elke Utrechter toegankelijk en dichtbij, waar iedereen kan leren, reflecteren, kennis delen, mensen ontmoeten en tot rust komen. Met Bibliotheken van de Wijk, voor en door Utrechters.

De andere twee scenario's betekenen een dusdanige verschraling dat de bibliotheek in te veel wijken niet of onvoldoende kan bijdragen aan maatschappelijke opgaven als geletterdheid, digitale vaardigheden en het bevorderen van kansengelijkheid. Juist mensen die minder makkelijk hun wijk verlaten – kinderen, senioren, inwoners wiens wereld zich in de wijk afspeelt – zullen daar de gevolgen van ondervinden. Zij kunnen de bibliotheek dichtbij niet meer gebruiken voor ontwikkeling en ontmoeting. Maatschappelijke organisaties zullen de wijkbibliotheken als platform missen. En met sluiten van vestigingen verdwijnen niet alleen gebouwen, maar ook de bibliotheekprofessionals uit de wijk. Zij

adviseren niet alleen de bezoekers, maar zijn ook in toenemende mate een regisseur van samenwerking tussen maatschappelijk-educatieve partners.
Ook sluit scenario 2 aan op de koers die het Rijk inzet, namelijk het ontwikkelen van een brede maatschappelijk-educatieve bibliotheekfunctie in volwaardige wijkbibliotheken die voor iedere bewoner nabij zijn. Met de andere twee scenario's vrezen wij niet of in mindere mate in aanmerking te komen voor deze rijksbijdrage.

Vervolg
Idealiter kiezen we nu samen met u een structureel toekomstscenario, zodat we voort kunnen bouwen. Tegelijkertijd realiseren wij ons goed dat er financiële noden zijn op meer terreinen en dat u in de Voorjaarsnota voor moeilijke keuzes staat. We hebben er begrip voor dat u de aangekondigde rijksmiddelen mee wil nemen in uw afweging.
Hierbij willen we onze dankbaarheid uitspreken voor de betrokkenheid die u toont bij onze bibliotheek en uw inspanningen voor een oplossing van het tekort. We vertrouwen erop dat we gezamenlijk een toekomstperspectief ontwikkelen waarbij de bibliotheek van betekenis is voor elke Utrechter.

Met vriendelijke groet,

D. Carasso
directeur